

The problems of professional preparation of specialists of physical culture are analysed in the article, concepts are exposed, essence and structural components is related to the professional competence of brand-manager in the sociocultural sphere.

Key words: *competence moving, professional competence, manager in the sociocultural sphere, personal brand, the modernization of education*

Локшин Віктор Соломонович – к.п.н., Ph.D докторант відділу педагогіки і психології вищої школи Інституту вищої освіти АПН України

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Євтух М.Б.

УДК 378.001:504.057

КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ОСНОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Н.М. Рідей, Ю.В. Рибалко

В статті надано аналіз основних понять інноваційної діяльності загалом, і освітньої зокрема класифікаційні ознаки інновацій, стратегію управління освітніми інноваціями та основні чинники прогресивної освітньої інноваційної діяльності.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Вища освіта України на сучасному етапі розвитку передбачає застосування інновацій в освіті і науці з метою формування нового покоління, яке мислить та працює по-новому. Тому основна увага приділяється розвитку особистості, її культурологічній і комунікативній підготовленості, здатній самостійно здобувати і розвивати знання, формувати інформаційні та соціальні навички [8].

Аналіз інноваційних процесів в розвинених країнах свідчить про те, що для досягнення прискорення розвитку і благополуччя країни, галузі, регіону або організації варто сприяти впровадженню інновацій [12]. Для цього необхідно: розробка і регулювання на практиці законодавчої і нормативно-правової бази інноваційної діяльності; стимулювання інноваційної активності; розвиток науково-технічного потенціалу та інноваційної структури; затвердження обґрунтованої інноваційної політики на державному рівні; створення системи фінансування науково-технічних й інноваційних процесів.

В Україні здійснення освітньої інноваційної діяльності регламентується Законами України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», наказами МОН України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності», «Про затвердження Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад», «Про затвердження Положення про здійснення моніторингу виконання інноваційних проектів за пріоритетними напрямками діяльності технологічних парків» та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор

Концепції інноваційної діяльності, методологічні підходи до її вивчення розкрито в працях К. Абульханової-Славської, Б. Ананьєва, В. Дружиніна, В. Зінченка, Б. Ломова, О. Леонтєва, В. Мясищева, Г. Суходольського, Б. Теплова, Д. Ошаніна, К. Платонова, В. Рубахіна, С. Полякова [13, 14, 15, 17]; інноваційну діяльність з погляду теорії та практики впровадження досягнень педагогічної науки й поширення передового педагогічного досвіду – А. Бойко, В. Журавльова, В. Кваші, М. Кларина, Н. Конопліної, С. Кузьміна, А. Моїсеєва, В. Подимової, О. Попової, М. Поташника, В. Сластьоніна, Я. Турбовського [20, 18, 19].

Формування цілей статті (постановка завдання)

Метою статті є розробка основних інноваційних підходів до формування сприятливого середовища інтеграції освіти, науки, інновацій для підготовки висококваліфікованих випускників. Завдання: проаналізувати розвиток і становлення інноваційної діяльності; визначити основні класифікаційні ознаки інновацій; виокремити позитивні та негативні чинники розробки освітніх інновацій; розробити стратегію управління освітніми інноваціями при підготовці висококваліфікованих випускників.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів

Сам термін «інновація» вперше з'явився в наукових дослідженнях культурологів у ХІХ ст., при цьому мова велася зазвичай про проникнення елементів однієї культури в іншу [2, с. 21].

З огляду на вищевикладене звернемося до поняття термінології «новшество», «нововведення», «інновація». Перше означає новий метод, винахід і відкриття. Друге – впровадження першого. А «інновація» – це прийняття, впровадження, поширення і розповсюдження «новшеств» [10].

Інновація є похідним від латинського «povo», що означає змінювати, оновлювати, але слід зауважити, що найбільш відомим є підхід, за якого поняття «нововведення» перекладають з англійської мови слова «innovation», тобто «введення інновацій» [1, с. 21].

У Законі України «Про інноваційну діяльність» поняття інновації розглядається як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [6, с. 2].

Аналіз визначень дозволяє зробити деякі висновки, визначивши загальні тенденції для більшості наукових підходів щодо трактування поняття: інновація характеризується чіткою цілеспрямованістю на сферу, галузь і задоволення їхніх запитів (прибутковість на ринку висококваліфікованих кадрів, задоволення конкретних суспільних потреб у підготовці фахівців і професіоналів певної галузі); інновація розглядається як результат складного процесу, який передбачає різноманітні зміни, причому не лише технологічного, але і економічного, соціально-екологічного та організаційно-інституційного характеру; інновація забезпечує науково-технічні, аналітично-дослідницькі та екологічно-комфортні, економічні, соціальні, психологічні види ефектів довготривалої перспективи.

До класифікаційних ознак інновацій відносять: новизну, сферу й рівень використання ідеї; масштаби та серійність впровадження в навчально-виховний процес; ефективність реалізації інноваційних технологій при розмежуванні експериментальних випробувань і безпосередньому впровадженні. Як окремі класифікаційні ознаки можна виокремити наскрізність, послідовність, наступність, ступневість, академічність, системність навчально-виховного процесу, вплив інновації на вартість

підготовки випускників, ефективність працевлаштування та результативність професійної компетенції для безпеки політики виживання і якості життя.

Інновації розрізняють за такими класифікаційними ознаками: за характером задоволення потреб освіти для сталого розвитку (задовольняють існуючі (політекономічні) потреби, формують нові (соціально-економічні, екологічнобезпечні)); за рівнем значущості у навчально-науковому процесі для сталого розвитку (радикальні, модифікуючі, комбіновані); за індикаторами сталого розвитку (екологічні, соціально-економічні, інституційні); за рівнем використаної ідеї (відкриття, винахід, методика, методологія, ліцензія, свідоцтво, патент, «ноу-хау», раціоналізаторська пропозиція, креативна модель); за відношенням до попередньо існуючих (замінюючі, скасовуючі, зворотні, відкриваючі, спонукаючі, уможлиблюючі, дієво реалізуючі); за ознакою галузей наук і знань (фундаментальні, прикладні, гуманітарні, суспільно-політичні, спеціальні, професійно-орієнтовані, практичні); за ознакою галузей діяльності (сільськогосподарська, переробна, харчова, виробнича природоохоронна, соціально-економічна, суспільно-політична та ін.); за причинами виникнення (реактивні, стратегічні); за ступенем новизни (абсолютна, відносна, умовна, часткова, безпосередня); за типом інновацій (продуктивні, технологічні, сировинні, організаційні, креативні, збутові, інфраструктурні, інституційні, процесні, модельні, ноосферно-орієнтовані); за предметом та сферою використання (науково-технічні, освітні, ринкові); за впровадженням в економічній, екологічній, соціальній сферах діяльності (соціо-, біо-, техно-, агро-, урбосферах); за особливостями механізму здійснення за кількістю впровадження (одиничні, дифузійні); за завершеністю: (завершені, незавершені); за результативністю: (нерезультативні, результативні, просторові і об'ємні, динамічні і статичні).

Вивчення інновацій в освіті розпочалось в кінці 50-х років ХХ століття у США та Західній Європі Дж. Бассетом, Д.Гамільтоном, Р.Хейвлюком, які досліджували проблеми управління інноваційними процесами. Перехід до інноваційної моделі освіти в ХХ-ХХІ століттях став явищем масовим для середньої і вищої школи, згідно з якою 90% з них задіяні в інноваційних процесах [9].

Інноваційна діяльність – складний процес трансформування нових ідей в об'єкти педагогічних, психологічних, соціальних, екологічних, інституційних, економічних відносин. Повний інноваційних цикл – комплексний процес, який складається з таких етапів: фундаментальні

дослідження, прикладні дослідження, конструкторські розробки, технологічне освоєння, виробництво, експлуатація, модернізація [7].

Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на: використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг; комерціалізацію накопичених знань, технологій і обладнання. Результатом інноваційної діяльності є новий або додатковий продукт або продукт з новими якостями[6, с. 2].

Інноваційна освітня діяльність – це розробка, розповсюдження та застосування освітніх інновацій. Освітніми інноваціями є вперше створені, вдосконалені або застосовані освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи, їхні компоненти, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності [4, с. 2], а також вирішують соціальне замовлення суспільства і впливають на соціоекологічні індикатори сталого розвитку.

До пріоритетних освітніх інновацій належать: система дистанційного навчання, впровадження до навчально-виховного процесу модульного та рейтингового контролю знань, комп'ютеризація бібліотеки за допомогою електронного каталогу, створення фондів електронних навчальних і навчально-методичних матеріалів, запровадження електронної системи управління навчальним процесом і діяльністю навчальним закладом.

Навчально-виховний процес підготовки фахівців має містити в собі інноваційні педагогічні методики, в основу яких покладена інтерактивність та максимальна наближеність до професійної діяльності майбутнього еколога, а саме: імітаційні технології (ігрові форми організації), технологія «кейс-метод» та методика відеотренінгу (максимальна наближеність до реальності), комп'ютерне моделювання, технології колективно-групового навчання, ситуаційного моделювання, опрацювання дискусійних питань, інтерактивні, інформаційні, диференційованого навчання, а також текстоцентричного навчання.

Саме при використанні інноваційних освітніх технологій, спрямованих на: задоволення актуальних потреб системи освіти; використання нових знань, орієнтованих на мотивації суб'єктів освітньої діяльності; подолання наслідків неструктурованих процесів у системі освіти; виведення закладу освіти на більш високий, конкурентоспроможний рівень при задоволенні кон'юнктури ринку праці, соціально-екологічного замовлення суспільства; вимог сталості якості життя можна досягти високих результатів інноваційної діяльності.

Інноваційні технології навчання дозволяють підвищити якість і ефективність навчального процесу відповідно до параметрів, що характеризуються структурними елементами системи управління, цілями навчання, рольовими позиціями і функціями педагога і студента, характером організації навчально-пізнавальної діяльності, формами навчальних взаємодій. До інноваційних технологій навчання належать: проектно-творчі – розвиваюче навчання, комп'ютерні – (дистанційне навчання, мультимедіа, модульна, інтегральна, графічна інформація) [5, с.292-293].

Інноваційний освітній продукт, науковий сервіс, діяльність – результат нематеріальної інформаційної послуги (науково-дослідницької, освітньої, аналітично-пошукової, проектної, науково-методичної, теоретично-обґрунтованої) або розробки, собівартість якої складається з 30% інтелектуальної праці новаторів.

Створення освітніх інноваційних продуктів дає змогу навчальним закладам домогтися: захисту і збільшення частки ринку освітніх послуг; зміцнення позицій на ринку праці; створення нових ринків праці або удосконалення працевлаштування.

Завданням продукування педагогічних інноваційних ідей є створення за інноваційними технологіями таких педагогічних умов, які сприятимуть підготовці конкурентоспроможних фахівців на ринку праці, які володіють професійними компетенціями, здатні реалізувати науково-технічні та проектно-конструкторські досягнення, задовольняти вимоги роботодавців, а також соціоекономічні, технологічні, природоохоронні потреби людства для забезпечення сталого розвитку суспільства.

Ефективним інструментом для аналізу або обліку (інвентаризації) нових технологій є створення банку інноваційних даних, в якому нагромаджується інформація щодо базових природоохоронних принципів, широковідомих природоохоронних ресурсозберігаючих енерго-речовинно ошадних технологій без патентного захисту; власних технологій підприємства, які розробляють і впроваджують екологічну політику і політику якості з патентним або іншим юридичним захистом; інформаційних технологій сприяння сталому розвитку, які можуть застосовуватися на ринку, але ще не мають власника і не є базовими; щойно започатковані інформаційно-телекомунікаційні технології, які в майбутньому можуть забезпечити унікальні стратегічні маркетингові переваги, хоча їхні потенційні можливості ще далекі від комерційного конкурентоспроможного використання.

Головним спонукальним чинником розвитку всіх видів освітніх інновацій є конкурентна перевага на ринку праці та освітніх послуг, але є декілька чинників, які можуть як сприяти, так і протидіяти розвитку освітніх інноваційних процесів (див. табл. 1).

Таблиця 1

Чинники впливу на інноваційну діяльність

Група чинників	Негативний аспект	Позитивний аспект
Економічні, технологічні	Недостатнє фінансове забезпечення для інноваційних проектів; невідповідний потенціал матеріально-науково-технічної бази; застарілі технології, методи, засоби організаційно-педагогічних умов, не сучасна професійно-орієнтована компетентність якісного науково-педагогічного персоналу; брак резервних потужностей (трудових, матеріальних, соціально-економічних, територіальних, ресурсних), домінування державних, галузевих інтересів підготовки фахівців за традиційними програмами і технологіями	Наявність фінансового забезпечення для впровадження інноваційних проектів; достатній рівень наукових знань, вмінь і навиків; достатнє забезпечення науково-технічної та матеріально-господарської інфраструктури, матеріальне заохочення інноваційної діяльності, іноваторів, які здатні продукувати інноваційні ідеї
Політичні, правові	Обмеження, передбачені нормативно-правовими актами в сфері освіти, науки, інновацій	Державна підтримка освітніх інновацій і нормативно-правове сприяння, заохочення, спонукання їх впровадження
Інституційні, організаційно-управлінські	Незмінні інституційні структури, жорстке планування, відсутність	Інституційна гнучкість та мобільність, демократичний стиль управління,

	мобільності усіх учасників науково-освітньої діяльності, орієнтація на традиційний ринок надання освітніх послуг та короткостроковий попит ринку праці, складність взаємної співпраці між учасниками інноваційної діяльності та складна процедура узгодження	можливість самостійно коригувати раніше сплановані дії, автономність навчальних закладів
Соціально-психологічні та культурні	Протистояння працівників до інноваційних змін у зв'язку з можливістю втрати роботи за невідповідність професійним вимогам, відмова працювати за новими технологіями, побоювання невизначеностей та покарань за можливі невдачі	Сприятливий психолого-педагогічний клімат у науково-педагогічному колективі, моральне заохочення, забезпечення можливостей самореалізації особистостей, громадське визнання, створення сприятливих умов для творчої, плідної співпраці
Екологічні: абіотичні, біотичні, антропогенні	Несприятливі кліматичні умови, інновації, технології не відповідають і не вирішують складних і кризових екологічних ситуацій території, на якій впроваджується, здійснення інноваційної діяльності має негативний вплив на довкілля	Сприятливі кліматичні умови, рельєф. Вдало вибраний ареал розповсюдження та впровадження результатів інноваційної діяльності без негативного впливу на довкілля

Провівши ґрунтовний аналіз світового і вітчизняного досвіду впровадження інноваційної освітньої діяльності, нами було виділено п'ять основних груп інновацій: *за рівнем радикальності*: базові освітні інновації, що реалізуються на запит глобальних всеохоплюючих державних програм і проектів при виконанні законів і є першочерговими для майбутнього

освітнього інноваційного розвитку; покращенні освітні інновації завдяки винаходам середнього та невеликого масштабу; псевдоінновації, спрямовані на часткове покращення поколінь освітніх ретроінновацій; *за характером застосування*: продуктивні, орієновані на формування висококваліфікованого, професійно-компетентного фахівця з подальшою його реалізацією згідно з кон'юнктурного ринку праці; технологічні, орієнтовані на вирішення фахівцями технологічних потреб охорони природи за галузями (сферами впровадження: урбо-, агро-, техно-, соціо-, біосферами); соціальні, для вирішення суспільного, соціально-екологічного замовлення, якісного управління освітніми інституціями; комплексні – поєднання декількох видів інновацій; *за характером виникнення*: спричинені інтеграцією науки і освіти; спричинені потребами суспільства; спричинені кон'юнктурою на ринку праці; *за процесом відтворення*: споживчі, інвестиційні, випереджувально-новаторські; *за масштабом*: системні, комплексні, локальні.

Запровадження педагогічних інноваційних ідей, освітніх інновацій має базуватися на додержанні певних тактичних принципів: стратегічному, довготривалому плануванні; масштабності, структурованості та фінансовому потенціалу ВНЗ (власні або донорські) для уможливлення проходження інноваційних процесів; оптимальності новітніх технологій, методів, засобів та професійно-компетентного науково-освітнього потенціалу для якісної відповідності на ринку освітніх послуг; еволюційному обміні інформацією зі споживачами та урядовими, освітніми інституціями для вчасного виявлення нових інновацій на ринку попиту; самоаналізі відповідно до зовнішньої і внутрішньої акредитаційної та ліцензійної експертизи, для встановлення конкурентних переваг освітніх інновацій серед інших аналогів наслідування;

Рис. 1. Стратегічна схема впровадження освітніх інновацій

конкурентоспроможній затребуваності на ринку освітніх послуг при працевлаштуванні, що є джерелом більш успішних освітніх інновацій, ніж ті, які виникли під час науково-технічних досліджень.

Авторами розроблена стратегічна схема управління освітніми інноваціями (див. рис. 1).

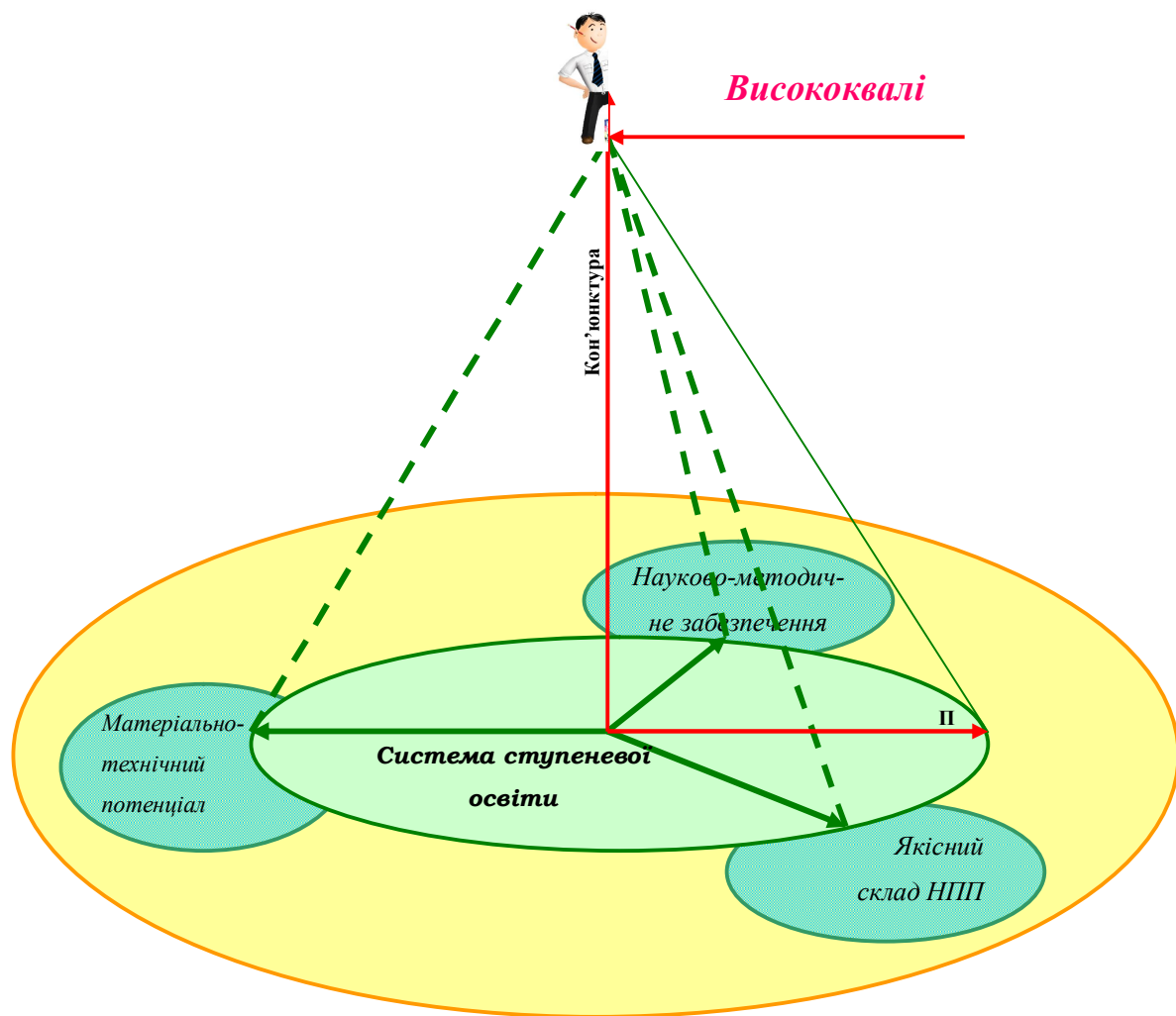

Рис. 2. Чинники успіху освітньої інноваційної діяльності

Взаємодія виробника освітніх інновацій (ВНЗ) зі споживачами є необхідною обов'язковою умовою створення та надання якісних, конкурентоспроможних, професійно-компетентних освітніх послуг для формування висококваліфікованого, потрібного фахівця. Потенційний успіх майбутнього випускника на ринку працевлаштування залежить від багатьох чинників, зокрема основними з них є: потенціал надання освітніх послуг; кон'юнктура

ринку праці; збалансована система управління освітніми інституціями (див. рис. 2).

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку

Проаналізовано та визначено основні складові та класифікаційні ознаки інноваційної діяльності, подано позитивні та негативні чинники впливу на інноваційну діяльність, розроблено стратегічний механізм управління освітніми інноваціями при формуванні висококваліфікованого фахівця за умов сприятливого середовища інтеграції освіти, науки та інновацій.

Література

1. Пинський А. О культурно-образовательных инициативах и инновационных школах / А. Пинский // мир образования. – 1997. - №3. - С.21.
2. Пригожий А.И. Нововведения: стимулы и препятствия (Социальные проблемы инноватики) / А.И. Пригожий. – М.: Новая школа, 1997. – 352 с.
3. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності. Наказ МОН України N 522 від 07.11.2000 р.
4. Ефремов О.Ю. Педагогика. Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2010. – 352с.
5. Закон України про інноваційну діяльність. 4 липня 2002 року N 40-IV
6. Ковальчук С.В. Інноваційний маркетинг: Курс лекцій для студентів спеціальності «Маркетинг» / С.В. Ковальчук. – Хмельницький: ХНУ, 2006. – 266 с.
7. Державний комітет статистики України: Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат.зб. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держкомстандарту України», 2007. - 350с.
8. Саранов А.М. Теоретические основы становления и развития инновационных образовательных систем: автореферат дис...д-ра.пед.наук: 13.00.01 / А.М. Саранов. – Волгоград, 2000.
9. Иващенко Н.П. Экономика фирмы: Учебник. – М.: ИНФРА, 2006.

10. Рекунов М.А. Инновации и их влияние на развитие экономики предприятия. Сила сомнения – радость познания: Сборник статей. Вып.5. – М.: Академия МНЭПУ, 2009. – 204 с
11. Медынский В.Г. Инновационное предпринимательство / В.Г. Медынский, Л.Г. Шаршукова. – М., 1997.
12. Абульханова-Славська К.А. Стратегія життя. – М.: Думка, 1991
13. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. – М.: Наука, 1987.
14. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Наука, 1977
15. Оптимизация педагогического процесса : В вопр. и ответах : [Пер. с рус.] / Ю. К. Бабанский, М. М. Поташник, 307 с., Кишинев Лумина, 1987
16. Рубинштейн С.Л. Человек и мир. – М.: Педагогика, 1976

В статье представлен анализ основных понятий инновационной деятельности в целом и образовательной в частности, классификационные признаки инноваций, стратегии управления образовательными инновациями и основные факторы прогрессивной образовательной инновационной деятельности.

The article analyzes the basic concepts of innovation in general and education in particular, classification features innovation, educational innovation, management strategy and key factors of progressive educational innovation.

Рідей Наталія Михайлівна – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, декан факультету екології і біотехнології Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ).

Рибалко Юлія Володимирівна – аспірант кафедри екології агросфери та екологічного контролю Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ).

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Євтух М.Б.